

Kennisdag Stinsenplanten – Koen van Zoest

maandag 27 maart, MEC Oegstgeest

Cyclus Kennisdagen Vrijwilliger in Historisch Groen

De kennisdag Stinsenplanten is de eerste bijeenkomst van de cyclus in 2023. In 2022 is De Groene Motor gestart met deze kennisdagen voor Vrijwilligers in Historisch Groen. Dit in aanvulling op de cursus die vorig jaar voor de tweede keer gegeven werd. In juni volgt er nog een kennisdag 'zomersnoei van leifruit' en in oktober/november een dag over de Engelse landschapstijl.

Een duidelijk verhaal waar meningen verdeeld zijn!

Vijftien enthousiaste vrijwilligers in historisch groen trokken deze maandagochtend naar het MEC Oegstgeest. Uit verschillende hoeken van de provincie, van verschillende organisaties. Allemaal om het verhaal van stinsenplantenkenner Koen van Zoest te horen. Een duidelijk verhaal, ook over meningen die verdeeld zijn. En om met hem mee te gaan op een rondwandeling over Oud-Poelgeest, een oase voor stinsenplanten aan de rand van Leiden.

Wat zijn stinsenplanten?

Hierover bestaat geen eenduidige mening. Welke planten horen nou wel of niet tot die groep. Sommigen rekenen strikt alleen die soorten eronder die al lange tijd op historische plekken staan. Anderen zijn reukelijker en sluiten ook meer recent ingeburgerde planten ertoe. Overeenkomst is dat ze het goed doen in stinsenmilieus en dat ze er (ooit) bewust of onbewust zijn terechtgekomen. De stinsenplanten zijn bv. niet een plantenfamilie te behoren. De meeste, maar lang niet alle, bloeien vroeg in het jaar, zijn kleurrijk en hebben voedselopslagvermogen in stengel(voet) of wortel

Op stinsenlocaties groeien vaak zogenaamde begeleiders als speenkruid, fluitenkruid, zevenblad, grote brandnetel, look zonder look. Dit zijn planten die het goed doen in het stinsenhabitat, maar die ook daarbuiten veelvuldig voorkomen.

Over de hele linie zijn er dus wel kenmerken van stinsenplanten te noemen:

- Het zijn van origine niet inheemse, aangevoerde planten met vooral de oorsprong in midden- en zuid Europa
- Ze zijn bijna allemaal vroegbloeiend
- Stinsenplanten groeien meestal onder bomen (de krokus niet!)
- De meeste stinsenplanten zijn gespecialiseerd in het opslaan van reservevoedsel in de wortel (stokken, vlezig), knollen en bollen
- Stinsen hebben een voorkeur voor antropogene grond, ofwel een omgeving waarin het groeimilieu door menselijke invloed wordt bepaald: voedselrijke, vochtige grond met een losse structuur

Geschiedenis

De eerste plantensoort die we tot de stinsenplanten kunnen rekenen is het Gewoon sneeuwkllokje (Latijnse naam: *Galanthus nivalis* (familie: Amaryllidaceae)). Monniken namen de soort op hun reizen sneeuwkllokjes mee vanuit het Loire-dal. Zo kwam het dat de soort al in de Middeleeuwen voorkwam in kloosterhoven. Van oorsprong komt de plant onder de lijn van het Loire-dal voor.

Stinsenplanten komen over het algemeen voor in de omgeving van oude gebouwen (landgoederen en buitenplaatsen, boerderijen, voornamen huizen, kloosters, kerken en kerkhoven). Deze plekken

werden bewoond door mensen die voldoende bemiddeld waren zodat zij een plantenverzameling aan konden leggen. Vanaf de 17^e eeuw werden stinsenplanten echt populair bij deze groep. Om mee te pronken en/of als hobby. In de vorige eeuw raakte ook het grote publiek ermee bekend.

Soorten

Voor Koen is het boek 'Stinzenplanten' van auteur Piet Bakker de bijbel voor deze plantengroep. Het boek is alleen nog te verkrijgen via antiquariaten als de Slegte, maar ook via Bol.com. Het recente boek 'Stinzenplanten in Fryslân' is gebaseerd op de publicaties van Van der Ploeg en is de Friese 'streng-in-de-leer' versie.

De soorten vormden het tweede deel van de presentatie. In het totaal laat Koen zo'n 60 van de meer dan 100 plantensoorten zien die -niet door alle kenners- tot de groep stinsenplanten worden gerekend. In de presentatie werden de soms subtiele verschillen tussen de gewassen uit dezelfde families of geslachten getoond. Enkele van de besproken stinsenplanten:

- Adderwortel (*Persicaria bistorta*)
- Anemonen (*appenina*, *ranunculoides*, *nemorosa*)
- Aronskelk (gevlekte en Italiaanse)
- Blauwe druifjes (*Muscari botryoides* (niet *armeniaceum*!!))
- Bostulp (*Tulipa sylvestris*)
- Corydalis (holwortel en vingerhelmbloem)
- Gevlekt longkruid (*Pulmonaria*)
- Hartblad- en Weegbreezonnebloem (*Doronicum*)
- Klokjes (lente, zomer: *Leucojum*)
- Knikkende vogelmelk (*Ornithogalum nutans*)
- Krokussen (boeren- en bonte krokus)
- Lelietje-van-dalen (*Convallaria majalis*)
- Look (daslook, en twee andere soorten (*Allium*))
- Narcis (drie soorten)
- Sterhyacint (Oosterse, vroege, (*Scilla*))
- Wilde kievitsbloem (*Fritillaria melagris*)
- Winterakoniet (*Eranthis hyemalis*)

De groep stinsenplanten blijft in beweging. Er zijn een aantal soorten die zich binnen een jaar of dertig zo uitgebreid hebben dat ze tot de familie kunnen worden gerekend. Andere soorten vallen juist weer af, bijvoorbeeld omdat ze tot invasieve exoot zijn verklaard. Het is belangrijk alert te blijven op de snelheid waarmee een bepaalde soort zich vermeerderd. Het kan zomaar een plaagsoort worden. Zo raadt Koen af om Daslook te koesteren.

Omdat de bloeitijd van de stinsen elkaar snel opvolgt, is er om de week wel een andere soort op haar optimum. Vooral interesse in de bloei van een bepaalde soort? Raadpleeg om niets te missen de (Friese) [Stinzenflora monitor](#).

Bloeiende soorten – 27 maart 2023

vingerhelmbloem

holwortel

sneeuwroem (kleine)

Kievitsbloem wit

anemone wit

daslook

basterdhyacint

grote veldbies

Rondwandeling Oud-Poelgeest

Het kasteel Oud-Poelgeest is in vanaf 1724 tot zijn overlijden in 1738 bewoond geweest door arts, anatoom, botanicus, scheikundige en onderzoeker Hermanus Boerhaave. Hij was ook directeur van de Hortus. In die periode heeft hij veel stinsenplanten van elders naar Nederland/Leiden gehaald.

In de Drakenzaal stonden twee sfinxen. Door Jan Wolkers bekend geworden als ‘tillenbeesten’. Wolkers is in zijn jeugd veel op Oud-Poelgeest geweest. Was geboeid door de natuur op de buitenplaats. In een dolle bui heeft hij een ‘tillenbeest’ meegenomen. Hierover verhaalt hij in zijn boek ‘Terug naar Oegstgeest’. Zijn zus heeft na zijn overlijden de sfinx teruggegeven aan het kasteel.

De op dit moment bloeiende soorten zijn vooral de anemonen, sterhyacinten, holwortel en vingerhelmbloem. Er werd vooral uitleg gegeven wat de verschillen zijn tussen de soorten uit dezelfde familie. Hoe herken je ze? Bij de sterhyacinten is vooral de lengte van de bloembuis van belang. De anemonen zijn makkelijker. Het wit, geel, roze en paars is een goede indicator, al is er ook een witte Blauwe anemoon! De holwortel en de vingerhelmbloem hebben, naast een andere kleur, een verschillende vorm van het schutblad van de bloem.

De komende twee maanden zullen we allemaal met regelmaat een stinsenplek op moeten zoeken om alle kennis die we hebben meegekregen eigen te maken!

Tijd om te bedanken

Koen – voor de energie die je in de presentatie hebt gestoken, je kennis en het enthousiasme

MEC – voor de gastvrijheid: jullie vonden het geen enkel probleem om onze groep te ontvangen

Deelnemers – voor al jullie vragen. Zo werd het een levendige, interactieve kennisdag!

Impressie van de kennisdag

presentatie

- Berbice
- Bos van Bosman
- Groenesteeg
- Huys te Warmond
- Oostergeest
- Oud Poelgeest
- Oude Toren
- Rhijngeest
- Rhijnhof
- Ter Wadding

onderzoeklocaties omgeving Leiden

uitleg

Koen van Zoest

koetshuis

Kasteel Oud-Poelgeest

aandachtige groep

